

**ФУНКЦІОНАЛЬНІ ТА СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНИХ СЛУЖБ
МІСЬКИХ РАД НАЙБІЛЬШИХ ОБЛАСНИХ ЦЕНТРІВ УКРАЇНИ****FUNCTIONAL AND STRUCTURAL FEATURES OF LEGAL SERVICES
OF CITY COUNCILS OF THE LARGEST REGIONAL CENTERS OF UKRAINE**

Колпаков В.К., д.ю.н., професор,
завідувач кафедри конституційного та адміністративного права
Запорізький національний університет

Курінний С.В., д.ю.н., професор,
професор кафедри конституційного та адміністративного права
Запорізький національний університет

Євтушенко Д.С., д. філос. у галузі права (PhD),
старший викладач кафедри конституційного та адміністративного права
Запорізький національний університет

Потреба підвищення ефективності роботи в особливих умовах воєнного лихоліття та необхідність більш повного розкриття потенціалу юридичної служби детермінує потребу проведення подальшого вивчення теоретичних та практичних аспектів організації та функціонування вказаної служби місцевого самоврядування, насамперед це стосується найбільших міст України – Харкова, Львова, Одеси, Запоріжжя та Дніпра, які у силу своєї специфіки мають багато спільних та відмінних особливостей, що не можуть не позначатися на організації місцевого самоврядування у цих містах та його правового забезпечення, яке здійснюється у значній мірі за допомогою функціонування юридичних служб відповідних міських рад. Прикладами однотиповості цих служб є: їх інтеграційна єдність з іншими складовими виконавчих комітетів міських рад; юридичне супроводження нормотворчої діяльності вказаних рад; виконання відповідних представницьких функцій у різноманітних судових інстанціях під час розгляду справ, пов'язаних з рішеннями самоврядних структур; експертна та консультативна робота. Також даним юридичним інституціям властива об'єднуюча схожість у загально-організаційних форматах – департамент, очолюваний директором, який має кілька заступників, а також схожість загальної структурної побудови цієї складової виконкому, що поділяється на управління та відділи. До основних організаційних та функціональних відмінностей між юридичними службами міськрад найбільших обласних центрів України, на нашу думку, можна віднести: відсутність статусу юридичної особи у департаменті юридичного забезпечення Дніпровської міськради, коли подібний статус мають інші департаменти, а у Львівському департаменті такий статус наданий також певним структурним управлінням. Серед особливих та відмінних від традиційних функцій, що як правило покладаються на юридичні служби рад розглянутих вище міст, можна відмітити: здійснення державної реєстрації юридичних та фізичних осіб підприємців, речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень (Львівський та Одеський департаменти); здійснення заходів по утриманню території м. Запоріжжя в належному санітарному стані; формування та реалізація заходів щодо впровадження виконавчими органами міської ради принципів державної регуляторної політики (Дніпровський департамент).

Ключові слова: децентралізація, органи місцевого самоврядування, юридична служба, департамент, функції, структура, нормотворча діяльність.

The need to increase the efficiency of work in the special conditions of wartime and the need to more fully unleash the potential of the legal service determines the need for further study of theoretical and practical aspects of the organization and functioning of this local self-government service, primarily with regard to the largest cities of Ukraine – Kharkiv, Lviv, Odesa, Zaporizhzhia and Dnipro, which, due to their specifics, have many common and distinctive features that cannot but affect the organization of local self-government in these cities. Examples of the uniformity of these services include: their integration with other components of the executive committees of city councils; legal support of the rule-making activities of these councils; performance of relevant representative functions in various courts during consideration of cases related to decisions of self-governing structures; expert and advisory work. These legal institutions also have a unifying similarity in their general organizational formats – a department headed by a director with several deputies, as well as similarity in the overall structural design of this component of the executive committee, which is divided into departments and divisions. In our opinion, the main organizational and functional differences between the legal services of city councils of the largest regional centers of Ukraine include the lack of legal entity status in the legal support department of Dnipro city council, whereas other departments have this status, and in the Lviv department, this status is also granted to certain structural divisions. Among the special and different from the traditional functions that are usually assigned to the legal services of the councils of the above cities are: state registration of legal entities and individual entrepreneurs, real rights to real estate and their encumbrances (Lviv and Odesa departments); implementation of measures to keep the territory of Zaporizhzhia in proper sanitary condition; formation and implementation of measures to implement the principles of state regulatory policy by the executive bodies of the city council (Dnipro department).

Key words: decentralization, local self-government bodies, legal service, department, functions, structure, rulemaking.

Вступ. Органи місцевого самоврядування будь-якої демократичної країни це найбільш наближені до звичайних громадян владні структури, представники яких повинні підтримувати постійний та обопільний соціальний зв'язок зі своїми безпосередніми виборцями, спільні та конкретизовані інтереси яких вони мають не тільки репрезентувати, а й забезпечувати їх невідкладну, повну та своєчасну реалізацію у межах території конкретної громади.

Помітний імпульс для розвитку місцевого самоврядування надав факт набуття незалежності української держави наприкінці 1991 року. Однак для об'єктивності слід зазначити, що перший крок у цьому напрямку здійснений ще за часів УРСР, коли 07.12.1990 був прийнятий Закон № 533-XI «Про місцеві Ради народних депутатів та міс-

цеве та регіональне самоврядування», у ст. 1 якого зазначалось, що місцеве самоврядування в Україні – це територіальна самоорганізація громадян для самостійного вирішення безпосередньо або через органи, які вони обирають, усіх питань місцевого життя в межах Конституції України, законів України та власної фінансово-економічної бази. Територіальну основу місцевого самоврядування становлять сільрада, селище, місто. Органами місцевого самоврядування є сільські, селищні, міські Ради народних депутатів.

Майже через півроку після підписання вказаного законодавчого акту 03.06.1991, була прийнята постанова № 1139-XII Президії Верховної Ради Української РСР «Про хід виконання Закону Української РСР «Про місцеві

Ради народних депутатів та місцеве та регіональне самоврядування» у якій відзначалося, що на місцях в цілому позитивно сприйнято цей Закон, він закріпив основи самоврядування в республіці, сприяє піднесенню ролі і посиленню відповідальності Рад народних депутатів за стан справ на своїй території.

Одним з останніх вагомих організаційно-правових заходів, спрямованих на продовження зміцнення засад самоврядування в нашій державі можна вважати прийняття Державної Стратегії регіонального розвитку (далі – Стратегії) на 2021-2027 роки затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 13.08.2024 № 940), яка була підготовлена на виконання Указу Президента України №713/2019 від 20.09.2019 «Про невідкладні заходи щодо забезпечення економічного зростання, стимулювання розвитку регіонів та запобігання корупції», норми якого зобов'язували завершити реформу децентралізації та провести місцеві вибори на новій територіальній основі.

Зокрема у Стратегії зазначалося, що в Україні створено нормативно-правову основу і запроваджено нові підходи до стратегічного планування та фінансування регіонального розвитку. Реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади на засадах децентралізації, яка успішно реалізується починаючи з 2015 року, створила нові можливості для розвитку територіальних громад. Новий адміністративно-територіальний устрій та бюджетна децентралізація значно підвищили спроможність місцевого самоврядування.

Серед причин актуалізації Стратегії було зафіксовано необхідність врахування: наслідків повномасштабної збройної агресії РФ проти України та їх впливу на територіальні громади і регіони, підвищення ролі безпеки та стійкості до зовнішніх чинників; набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС; рекомендацій Організації економічного співробітництва та розвитку щодо необхідності оновлення Стратегії для забезпечення її зв'язку з процесом відновлення України.

Для виконання наведених важливих завдань, а також інших задач, покладених на органи місцевого самоврядування у повсякденному житті, які вони мають вирішувати навіть в умовах триваючої широкомасштабної війни, необхідним є апарат зі своєю відповідною структурою та розподілом функцій діяльності для кожної його складової.

Серед репрезентантів вказаного апарату особлива роль відводиться юридичній службі, яка має забезпечувати правове супроводження вирішення різноманітних проблем пов'язаних з реалізацією завдань, що покладені на конкретну інституцію місцевого самоврядування, а також належне регулювання відносин щодо реалізації прав та зобов'язань як окремих мешканців, так усієї територіальної громади.

До переліку основних функцій, які покладаються на відповідну юридичну службу слід віднести здійснення: забезпечення законності; захист прав; розробки правових актів; правової експертизи; консультацій.

Потреба підвищення ефективності роботи в особливих умовах воєнного лихоліття та необхідність більш повного розкриття потенціалу юридичної служби, детермінує проведення подальшого вивчення теоретичних та практичних аспектів організації та функціонування вказаної служби місцевого самоврядування, насамперед це стосується найбільших міст України, які у силу своєї специфіки мають багато спільних та відмінних особливостей, що не можуть не позначатися на організації місцевого самоврядування у цих містах та його правового забезпечення, яке здійснюється у значній мірі за допомогою функціонування юридичних служб відповідних міських рад.

Науково-теоретичною основою для цього можуть слугувати праці таких визнаних українських вчених-правни-

ків як: В. Б. Авер'янов, Ю. П. Битяк, І. П. Голосніченко, Є. В. Додін, В. М. Гаращук, Р. А. Калюжний, Т. О. Коломоєць, А. Т. Комзюк, В. Я. Настюк та ін.

За ті неповних 35 років коли на українських теренах почалося відроджуватися таке унікальне та важливе явище як місцеве самоврядування, отримано чимало успіхів і досягнень, та нажалі також скоєно достатньо помилок, зокрема внаслідок неналежного знання вимог законодавства або взагалі його ігнорування з боку представників самоврядних структур. Тому виникла потреба розгляду питання функціональних та структурних особливостей юридичних служб міських рад найбільших обласних центрів України, яке окрім власної актуальності, також визначає основну мету даної роботи.

На початку викладення основного матеріалу необхідно зазначити, що на даний час у межах української держави функціонує 22 міста, які мають статус обласного центру (міста Донецьк та Луганськ окуповані, так само як Сімферополь – столиця АР Крим).

Крім того, поза межами даної праці ми залишимо місто Київ, статус якого визначений у ст. 133 Конституції України та положеннями Закону України «Про столицю України – місто-герой Київ» від 15.01.1999. Головна відмінність організації місцевого самоврядування в українській столиці полягає у тому, що виконавчим органом Київської міської ради є Київська міська державна адміністрація, яка паралельно виконує функції державної виконавчої влади, що є особливістю здійснення виконавчої влади в місті Києві (частина 1 статті 10-1 цього Закону).

В інших обласних центрах нашої держави не існує подібних особливостей, на відповідні юридичні служби покладені аналогічні функції та завдання, які реалізуються у межах відмінних та характерних для кожного такого міста організаційних форм. Особливо це стосується таких найбільших обласних центрів України як Харків, Одеса, Дніпро, Львів та Запоріжжя.

Так наприклад, у Харківській міській раді функціонує юридичний департамент, який очолює директор, який має трьох заступників.

Основним завданням департаменту є організація правової роботи, спрямованої на правильне застосування, неухильне дотримання та запобігання невиконанню вимог актів законодавства, інших нормативно-правових актів з боку міської ради та її виконавчих органів, а також їхніх керівників і працівників під час виконання покладених на них завдань і функціональних обов'язків, а також здійснення представництва інтересів міської ради, її виконавчих органів та їхніх посадових осіб у судах, органах державної влади, правоохоронних, контролюючих органах, підприємствах, установах, організаціях.

Департамент підзвітний і підконтрольний міській раді, підпорядкований виконавчому комітету міської ради та міському голові [1].

Юридичний департамент (надалі – департамент) також функціонує у Львівській міській раді (надалі – рада), його очолює директор, якого призначає на посаду та звільняє з посади Львівський міський голова (надалі – міський голова) за поданням керуючого справами виконкому у порядку, визначеному законодавством. Директор департаменту безпосередньо підпорядкований керуючому справами виконкому, йому підконтрольний та підзвітний.

Директор департаменту має двох заступників (у тому числі одного заступника, який не очолює управління), яких призначає на посади та звільняє з посад міський голова за поданням директора департаменту у порядку, визначеному законодавством. Заступники директора департаменту виконують функції та здійснюють повноваження відповідно до розподілу обов'язків, визначених директором департаменту. Інших працівників департаменту призначає на посади та звільняє з посад директор департаменту.

До складу департаменту входять такі структурні підрозділи: управління правової роботи, що складається з 4-х відділів (судової роботи, правової експертизи з містобудівних та житлових питань, правової експертизи з економічних та інфраструктурних питань правової експертизи з земельних питань); управління державної реєстрації, яке складається з відділу реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб підприємців, відділу реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, правового відділу та сектору обліку та зберігання реєстраційних справ; відділ правової експертизи з економічних та інфраструктурних питань, у складі якого перебуває сектор корпоративних прав; сектор організаційного та бухгалтерського забезпечення.

Структурні підрозділи департаменту (управління, відділи, сектори) очолюють начальники (завідувачі), яких призначає на посади та звільняє з посад директор департаменту (крім працівників номенклатури посад міського голови) у порядку, визначеному законодавством, ухвалами міської ради, рішеннями виконавчого комітету, розпорядженнями Львівського міського голови. Начальники підпорядкованих департаменту управлінь та відділів, які мають статус юридичної особи, призначають на посади та звільняють з посад начальників структурних підрозділів цих управлінь та відділів (відділів, секторів) (крім працівників номенклатури посад міського голови).

Основними завданнями департаменту є: організація правової роботи у раді та її структурних підрозділах, спрямованої на правильне застосування та неухильне дотримання вимог актів законодавства, нормативних актів ради, виконавчого комітету ради, міського голови; забезпечення ведення претензійної і позовної роботи, забезпечення здійснення представництва інтересів ради, виконавчого комітету, міського голови, інших виконавчих органів міської ради відповідно до законів, положень, актів міської ради та її виконавчого комітету у судових справах (самопредставництво органів місцевого самоврядування); проведення аналізу наслідків розгляду судових справ, внесення пропозицій щодо вдосконалення правового забезпечення міської ради та її виконавчих органів; організація проведення роботи, спрямованої на підвищення рівня правових знань працівників виконавчих органів міської ради; забезпечення виконання покладених на органи місцевого самоврядування повноважень щодо державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень; а також реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; забезпечення реалізації юридичними та фізичними особами своїх прав у сферах державної реєстрації речових прав на нерухоме майно, державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; підготовки пропозицій щодо формування та реалізації державної політики у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців; забезпечення надання усних та письмових консультацій з правових питань, з питань державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень; а також реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців.

Юридичний департамент ради є виконавчим органом ради відповідно до ухвали міської ради від 26.05.2016 № 505 «Про затвердження структури виконавчих органів ради, загальної чисельності апарату ради та її виконавчих органів». Даний департамент є правонаступником юридичного управління ради [2].

Згідно Положення про юридичний департамент Одеської міської ради (далі – департамент), затвердженого рішенням даної ради № 248-VII від 03.02.2016, цей департамент є виконавчим органом відповідної міської ради.

Департамент підпорядкований міському голові, підконтрольний міській раді та взаємодіє з постійною комісією міської ради з питань законності, депутатської етики та реалізації державної регуляторної політики. Фінансування видатків департаменту здійснюється за рахунком коштів бюджету міста відповідно до затвердженого кошторису видатків. Департамент є юридичною особою, може відкривати рахунки в органах Державного казначейства України, має гербову печатку, штампи і бланки з власною назвою.

Департамент забезпечує дотримання у роботі міської ради, міського голови, виконавчого комітету міської ради принципів законності, захисту прав та інтересів місцевого самоврядування, а також забезпечує дотримання та правильне застосування міською радою, міським головою, виконавчим комітетом міської ради, іншими виконавчими органами міської ради законодавства України щодо виконання ними своїх повноважень.

На департамент покладаються наступні основні функції: правове забезпечення діяльності міської ради, міського голови, виконавчого комітету міської ради; захист прав та представництво інтересів територіальної громади міста Одеси в особі міської ради, міського голови, виконавчого комітету міської ради в судах; здійснення повноважень суб'єкта державної реєстрації прав, передбачених Законом України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»; здійснення повноважень з державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців відповідно до закону; забезпечення ведення Адресного реєстру міста Одеси; забезпечення взаємодії міської ради, міського голови, виконавчого комітету міської ради з іншими органами місцевого самоврядування, державними органами, фізичними та юридичними особами з правових питань.

Структуру департаменту складають: директор департаменту; заступники директора департаменту; структурні підрозділи департаменту (управління, відділи), а саме: управління з питань представництва у судах, що складається з відділів по роботі з адміністративними справами, по роботі з цивільними справами, по роботі з господарськими справами, по роботі зі справами окремого провадження; управління правової експертизи, у структурі якого функціонують відділи – правової експертизи з містобудівних та земельних питань, правової експертизи з економічних та інфраструктурних питань. До окремих відділів можна віднести – відділ правової експертизи з економічних та інфраструктурних питань та відділ інформаційно-правової та кадрової роботи.

Директор очолює департамент, керує його діяльністю, забезпечує виконання функцій, що на нього покладені, діє від його імені без довіреності, котрий: вносить на розгляд міського голови пропозиції про призначення на посади і звільнення з посад заступників директора, керівників структурних підрозділів та інших службовців департаменту; представляє міському голові розроблений проект штатного розпису департаменту з розрахунком видатків на його утримання; визначає функціональні обов'язки та затверджує посадові інструкції заступників директора департаменту, керівників структурних підрозділів департаменту та інших службовців департаменту; погоджує призначення на посади та звільнення з посад керівників та службовців (працівників) юридичних служб, юрисконсультів виконавчих органів міської ради, комунальних підприємств, установ та організацій міської ради; погоджує положення про юридичні служби виконавчих органів Одеської міської ради, комунальних підприємств та установ; погоджує посадові інструкції працівників юридичних відділів та юрисконсультів виконавчих органів Одеської міської ради, комунальних підприємств та установ міської ради; організовує виконання департаментом рішень міської ради та виконавчого комітету міської ради, розпо-

ряджень міського голови з питань, що віднесені до компетенції департаменту; у межах своїх повноважень видає накази; у межах своїх повноважень представляє департамент, як виконавчий орган міської ради, у відносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями та громадянами; веде особистий прийом громадян; контролює виконання службових обов'язків службовцями департаменту; порушує перед міським головою питання про застосування заохочень та притягнення до дисциплінарної відповідальності службовців департаменту; забезпечує взаємодію департаменту з іншими виконавчими органами міської ради з питань виконання своїх завдань та функцій; здійснює розпорядження майном і коштами департаменту; укладає угоди, необхідні для забезпечення діяльності департаменту.

Директору департаменту функціонально підпорядковані керівники юридичних служб та юрисконсультів виконавчих органів міської ради, комунальних підприємств, установ та організацій. Структурні підрозділи департаменту діють на підставі Положень про них, які затверджуються директором департаменту. Підпорядкованість структурних підрозділів департаменту директору департаменту та його заступникам та розподіл обов'язків між директором департаменту та його заступниками визначаються директором департаменту [3].

На відміну від трьох попередніх міських рад, у Запорізькій міській раді функціонує департамент правового забезпечення, відповідно до Положення про цей департамент, затвердженого 30.09.2020 рішенням вказаної міської ради № 33.

Департамент правового забезпечення Запорізької міської ради (далі – департамент) є виконавчим органом Запорізької міської ради (далі – рада).

Департамент є підзвітним і підконтрольним міській раді, підпорядкований міському голові і виконавчому комітету. Головним розпорядником бюджетних коштів департаменту є виконавчий комітет ради.

Департамент є юридичною особою, відповідно до чинного законодавства має самостійний баланс, рахунки у територіальних органах Державної казначейської служби України та установах банку згідно чинного законодавства, печатку з зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, штампи і бланки.

Департамент має право набувати майнових і немайнових прав та обов'язків, право виступати позивачем і відповідачем у судах від свого імені. Використання департаментом, як суб'єктом господарювання, печатки не є обов'язковим. Департамент є правонаступником управління з питань правового забезпечення роботи галузей міського господарства Запорізької міської ради.

Основними завданнями департаменту є: організація правової роботи, спрямованої на правильне застосування, неухильне додержання актів законодавства, інших нормативних документів ради, її виконавчих органів посадовими особами місцевого самоврядування цих органів під час виконання покладених на них завдань і функціональних обов'язків, а також на запобігання їх невиконанню; організація та забезпечення правильного виконання актів законодавства, інших нормативних актів і документів, подання керівництву пропозицій щодо вирішення правових питань управлінської, економічної та соціальної діяльності; аналітичне та інформаційно-довідкове забезпечення діяльності міської ради, міського голови, виконавчого комітету та виконавчих органів міської ради з правових питань; забезпечення в установленому порядку представлення інтересів (в т.ч. в порядку самопредставництва) ради, Запорізького міського голови, виконавчого комітету ради, виконавчих органів ради, департаменту правового забезпечення Запорізької міської ради в місцевих загальних судах (у т.ч. місцевих загальних судах як адміністративних), міс-

цевих адміністративних судах, місцевих господарських судах, апеляційних судах, апеляційних господарських судах, апеляційних адміністративних судах, Верховному Суді, Вищих спеціалізованих судах, зокрема, у Вищому суді з питань інтелектуальної власності, Вищому антикорупційному суді; представлення інтересів ради, Запорізького міського голови, виконавчого комітету ради, виконавчих органів ради, департаменту правового забезпечення ради у відносинах з підприємствами, установами, організаціями та іншими органами під час розгляду правових питань і спорів в межах наданих повноважень; сприяння підвищенню правового рівня посадових осіб місцевого самоврядування виконавчих органів міської ради; аналіз наслідків розгляду позовів і судових справ, внесення міському голові пропозицій щодо удосконалення правового забезпечення міської ради та її виконавчих органів; сприяння своєчасному життю заходів прокурорського реагування, за окремими ухвалами суду, відповідними документами інших правоохоронних і органів державного нагляду (контролю); організація і проведення роботи, пов'язаної з підвищенням рівня знань працівників виконавчих органів міської ради, інформування про нове законодавство, роз'яснення існуючої практики його застосування; здійснення заходів по утриманню території м. Запоріжжя в належному санітарному стані.

Департамент очолює директор, який призначається на посаду й звільняється з посади міським головою.

Директор департаменту: керує діяльністю департаменту, забезпечує реалізацію завдань та функцій, що на нього покладені, діє від його імені без довіреності; вносить на розгляд міського голови пропозиції про призначення на посади і звільнення з посад заступників директора, керівників структурних підрозділів та інших посадових осіб департаменту; представляє міському голові розроблений проект штатного розпису департаменту з розрахунком видатків на його утримання; визначає функціональні обов'язки та затверджує посадові інструкції посадових осіб департаменту; погоджує призначення на посади та звільнення з посад керівників та посадових осіб юридичних служб, юрисконсультів виконавчих органів міської ради, комунальних підприємств, установ та організацій; погоджує положення про юридичні служби виконавчих органів ради, комунальних підприємств та установ ради, комунальних підприємств та установ; погоджує посадові інструкції посадових осіб юридичних відділів та юрисконсультів виконавчих органів ради, комунальних підприємств та установ, організацій; у межах своїх повноважень видає накази; у межах своїх повноважень без довіреності представляє департамент, як виконавчий орган ради, у відносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами організаціями й громадянами; веде особистий прийом громадян; порушує перед міським головою питання про застосування заохочень та притягнення до дисциплінарної відповідальності посадових осіб департаменту; у процесі реалізації завдань та функцій департаменту забезпечує взаємодію департаменту з іншими виконавчими органами міської ради; підписує та подає всі документи, які пов'язані з виконанням наданих повноважень, зокрема, з представленням інтересів (в т.ч. в порядку самопредставництва) ради, Запорізького міського голови, виконавчого комітету ради, виконавчих органів ради, департаменту правового забезпечення в судах, в т.ч. позовні заяви, апеляційні скарги, касаційні скарги, заяви про відкликання апеляційної та касаційної скарги, скарги, заяви про перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами, скарги про перегляд судових рішень за винятковими обставинами, заяви про перегляд заочних рішень, а також має право визнавати позов, відмовитись від позову, укладати мирові угоди від імені міської ради, міського голови, виконавчого комітету, виконавчих органів міської ради, оскаржувати в апеляцій-

ному і касаційному порядку усі визначені чинним процесуальним законодавством України види судових рішень, користуватися правами сторін виконавчого провадження згідно Законом України «Про виконавче провадження»; у разі необхідності здійснює заходи по утриманню території м. Запоріжжя в належному санітарному стані.

Директор Департаменту здійснює функціональне управління керівниками юридичних служб та юрисконсультами (в межах їх завдань та функцій) виконавчих органів міської ради, комунальних підприємств, установ та організацій.

У директора передбачено чотири заступника – перший заступник, заступник директора департаменту-начальник управління з питань правового забезпечення діяльності міської ради та її виконавчих органів департаменту правового забезпечення ради, заступник директора департаменту-начальник управління з питань правового забезпечення роботи галузей міського господарства департаменту правового забезпечення ради, заступник директора департаменту-начальник управління безпеки та якості міста департаменту правового забезпечення ради.

Перелік структурних підрозділів департаменту правового забезпечення ради складають: відділ бухгалтерського обліку та звітності департаменту правового забезпечення; відділ діловодства та кадрової роботи департаменту правового забезпечення; відділ роботи з державними органами департаменту правового забезпечення; відділ судово-претензійної роботи департаменту правового забезпечення; відділ контролю та виконання судових рішень департаменту правового забезпечення; відділ правового моніторингу управління безпеки та якості міста департаменту правового забезпечення; відділ адміністративного забезпечення управління безпеки та якості міста департаменту правового забезпечення; відділ правової експертизи розпорядчих актів управління з питань правового забезпечення діяльності міської ради та її виконавчих органів департаменту правового забезпечення [4].

У міськраді Дніпра також функціонує департамент правового забезпечення (далі – ДПЗ), який діє відповідно до Рішення міської ради від 20.12.2017 № 49/28 «Про затвердження Положення про департамент правового забезпечення Дніпровської міської ради». ДПЗ підпорядкований секретареві міської ради. Однією з особливостей вважається те, що ДПЗ не є юридичною особою.

Основними завдання ДПЗ є: організовувати правову роботу, спрямовану на правильне застосування, неухильне дотримання та запобігання невиконанню вимог законодавства, нормативних актів міською радою, міським головою, виконавчими органами Дніпровської міської ради (далі – ради) під час виконання покладених на них завдань і функціональних обов'язків, а також представляти інтереси міської ради та її виконавчого комітету, міського голови в судах, та за дорученням керівництва – інтересів окремих виконавчих органів міської ради; забезпечувати, в межах своєї компетенції, реалізацію державної політики щодо кадрової роботи, державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, а також галузевої системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації працівників департаменту; дотримуватись вимог законодавчих і нормативно-правових актів; організовувати розгляд звернень фізичних та юридичних осіб з питань, що належать до його компетенції, виявляти причини скарг громадян в межах своєї компетенції; здійснювати організацію документообігу та дотримуватись правил діловодства в департаменті; організаційно забезпечувати та координувати діяльність щодо здійснення державної регуляторної політики виконавчими органами міської ради; формувати та реалізовувати заходи щодо впровадження виконавчими органами міської ради принципів державної регуляторної політики; здійснювати експертизу проектів регуляторних актів міської ради та її виконавчого комітету щодо від-

повідності нормам чинного законодавства; погоджувати в обов'язковому порядку проекти регуляторних актів міської ради та її виконавчого комітету; брати участь у розробці та погодженні в обов'язковому порядку проектів регуляторних актів виконавчих органів міської ради; впроваджувати заходи, спрямовані на забезпечення відкритості та прозорості дій виконавчих органів міської ради під час здійснення регуляторної діяльності; здійснювати відповідно до закону інші функції для виконання покладених на нього завдань.

На посаду директора ДПЗ та інших його працівників призначаються особи, які мають вищу юридичну освіту, вищу фахову освіту і необхідний стаж роботи у відповідній галузі.

Директор ДПЗ: здійснює керівництво департаментом, несе персональну відповідальність за його діяльність, виконання планів роботи та обов'язків, покладених на цю структуру, дотримання трудової дисципліни; забезпечує ефективне виконання покладених на департамент завдань; вносить міському голові подання на призначення, переведення або звільнення працівників ДПЗ, їх заохочення або притягнення до відповідальності згідно із законодавством; візує проекти розпорядчих актів міської ради та її виконкому, міського голови; надає окремі доручення працівникам ДПЗ щодо візування наказів керівників виконавчих органів (у разі звернення останніх); за дорученням міського голови має право доступу до документів та відомостей, що становлять державну таємницю; представляє інтереси міського голови, міської ради та її виконавчого комітету у загальних і спеціалізованих судах усіх інстанцій, міжнародних судових інституцій; за дорученням міської ради та її виконавчого комітету, міського голови інформує територіальну громаду м. Дніпра про виконання рішень міської ради, її виконкому, розпоряджень міського голови про інші питання відповідно до компетенції; здійснює інші повноваження, покладені на нього, відповідно до чинного законодавства України.

Директор ДПЗ має двох заступників, котрі одночасно очолюють управління представництва та захисту інтересів територіальної громади міста у судах загальної юрисдикції департаменту правового забезпечення ради та управління нормативно-правової роботи департаменту правового забезпечення ради.

Окрім цих управлінь структуру ДПЗ також складають: управління регуляторної політики та розвитку підприємництва департаменту правового забезпечення Дніпровської міської ради; сектор організації і здійснення регуляторної діяльності управління регуляторної політики та розвитку підприємництва департаменту правового забезпечення ради; відділ контролю та виконання судових рішень департаменту правового забезпечення ради; загальний відділ департаменту правового забезпечення ради [5].

Як бачимо, в організації юридичних служб п'яти міських рад найбільших обласних центрів України можна спостерігати як спільні риси функціональних та структурних характеристик відповідних департаментів, так й суттєві відмінності спричинені у більшості випадків особистим баченням того чи іншого міського голови та депутатського корпусу конкретної міської ради ролі та використання можливостей юридичної служби у їх роботі.

Прикладами однотиповості можна вважати – сам факт функціонування згаданих вище департаментів, що прийшли на зміну юридичним управлінням у другій половині 10-х років поточного століття, після чергового етапу реформування вітчизняного законодавства у сфері місцевого самоврядування. Крім того, до спільних рис зазначених юридичних служб можна віднести: їх інтеграційну єдність з іншими складовими виконавчих комітетів міських рад; юридичне супроводження нормотворчої діяльності вказаних рад та міських голів; виконання від-

повідних представницьких функцій у різноманітних судових інстанціях під час розгляду справ пов'язаних з рішеннями самоврядних структур; експертна та консультативна робота.

Також, даним юридичним інституціям властива об'єднуюча однаковість загально-організаційних форматів – департамент, очолюваний директором, який має кілька заступників (переважно за напрямками роботи), а також схожість загальної структурної побудови цієї складової виконкому, що поділяється на управління, та відділи (як окремі, так і у межах управління).

До основних організаційних та функціональних відмінностей між юридичними службами міськрад найбільших обласних центрів України, на нашу думку можна віднести: відсутність статусу юридичної особи у департаменту юридичного забезпечення Дніпровської міськради, коли подібний статус мають інші департаменти, а у львівському департаменті подібний статус наданий також певним структурним управлінням. Також можна спостерігати різну підпорядкованість відповідних департаментів та їх директорів – у Харківській міській раді подібний департамент – підзвітний і підконтрольний міській раді, підпорядкований виконавчому комітету міської ради та міському голові, а директор Львівського департаменту безпосередньо підпорядкований керуючому справами виконкому, йому підконтрольний та підзвітний. Одеський департамент – підпорядкований міському голові, підконтрольний міській раді та взаємодіє з постійною комісією міської ради з питань законності, депутатської етики та реалізації державної регуляторної політики. У Запорізькій міській раді, департамент є підзвітним і підконтр-

ольним міській раді, підпорядкований міському голові і виконавчому комітету. Дніпровський – підпорядкований секретареві міської ради.

Серед особливих та відмінних від традиційних функцій, що як правило покладаються на юридичні служби рад розглянутих вище міст, можна відмітити: здійснення державної реєстрації юридичних та фізичних осіб підприємців, речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень (Львівський та Одеський департаменти); здійснення заходів по утриманню території м. Запоріжжя в належному санітарному стані; формування та реалізація заходів щодо впровадження виконавчими органами міської ради принципів державної регуляторної політики (Дніпровський департамент).

Безперечно наведений перелік функціональних особливостей, які покладаються на ту чи іншу юридичну службу не є вичерпним, він насамперед демонструє наявність можливостей самостійно визначати пріоритетні напрямки правового забезпечення своєї діяльності та використання їх відповідними міськими радами.

На підставі викладеного можна **констатувати**, що за допомогою розгляду функціональних та структурних особливостей юридичних служб міських рад найбільших обласних центрів України, можна не тільки ознайомитись з особливостями організації роботи відповідних департаментів, а й підтвердити значущість набутої соціальної практики правового забезпечення діяльності самоврядних органів влади для подальшого розвитку та становлення місцевого самоврядування в інших містах та регіонах нашої держави, мінімізуючи при цьому повторення вже здійснених помилок на рівні згаданих вище міських агломерацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Юридичний департамент. URL: <https://www.city.kharkiv.ua/uk/gorodskaya-vlast/ispolnitelnyie-organyi/departamenti/yuridicheskij-departament.html>
2. Юридичний департамент – Львівська міська рада. URL: <https://city-adm.lviv.ua/lmr/departments/yurydychnyidepartament/#:~:text=>
3. Положення про юридичний департамент Одеської міської ради. URL: <https://omr.gov.ua/ua/city/departments/legal/statute/>
4. Департамент юридичного забезпечення Запорізької міської ради. URL: <https://zp.gov.ua/uk/organizations/item/91/departament-pravovogo-zabezpechennya-zaporizkoi-miskoi-radi>
5. Департамент юридичного забезпечення Дніпровської міської ради. URL: <https://dniprorada.gov.ua/uk/page/upravlinnya-pravovogo-zabezpechennya-dniprovskoi-miskoi-radi>